

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK TARİH KURUMU YAYINLARI
VI. Dizi - Sayı : 5

ORD. PROF. MÜKRİMİN HALİL YINANÇ
MAKALELER

Hazırlayanlar

Fahmeddin BAŞAR – İlyas GÖKHAN – Ömer Hakan ÖZALP

ANKARA, 2017

BÜYÜK HÜKÜMDAR FATİH SULTAN MEHMED (2)¹³⁸

Muharrir bundan evvelki makalesinde Fatih Sultan Mehmed'in Türk ve İslâm tarihleri bakımından büyük rolünü tebarüz ettirmiş, İslâmiyet'in teşekkülünden itibaren Osman-oğulları devletinin kuruluşuna kadar yapılan mücadeleleri izah eylemişti.

Filhakika XIV. asır içinde Aydın ve Menteşe-oğulları'ndan bazıları ve bilhas- sa Umur Bey gaza ve cihat hususunda birçok muvaffakiyetler göstermiş ve hatta şehit bile olmuşsa da Osman Bey'in oğlu Orhan Bey bu hususta yine hepsine fâikiyet göstermiş ve hem devlet kuruculukta ve hem de fütuhatta hepsinden ileri gitmiştir. Asıl Orhan Bey'in oğlu Sultan Murad I, eski İslâm gazileri derecesinde büyük bir enerji ile gazaya çıkmış ve hemen her sene Anadolu'dan Rumeli'ye geçerek ülkeler aşmış ve nihayet bu uğurda şehit olmuştu. Murat Bey Anadolu'da da mühim iş görmüş ve Ankara havzasını alarak oğullarına Anadolu'yu birleştirmek planının ilk maddesini sunmuştur. Murat Bey'in oğlu Sultan Yıldırım Bâyezid babasının gaza yolundaki işine devam ederek Rumeli'nin hemen hepsini açmış, son Haçlı ordusunu mahvetmek ve diğer taraftan Fırat ve Kelkit havzasına kadar Anadolu'ya birlik vermekle her iki bakımdan eski Selçuklu sultanlarının hakiki halefi olmaya başlamıştır. Fakat İstanbul'u düşürmek ve Anadolu'nun şark ve cenup bölgelerini zaptetmek suretiyle planı tamamlamak, eski Şarki Roma imparatorluğunun yerine kaim olmak üzere yeni bir Türk sultanlığı kurmak projesinin tatbiki bitmek üzere iken Timurlenk istilası vukua gelmiştir. Bu istila neticesinde maattessüf büyük mücahidimiz ve gazi kahramanımız mağlup ve esir oldu. Bu mağlubiyet Anadolu'nun ve Türkiye'nin bir asırdan fazla gerilemesine, mahvolan prensliklerin yeniden ve daha kuvvetli doğmasına sebebiyet verdi. Yıldırım'ın oğlu Mehmet I, ancak Osman-oğulları'nın eski ülkesine birlik vermek ve bir de tekrar doğan Saruhan prensliğini ortadan kaldırmaktan başka fazla bir iş yapamamıştır. Onun oğlu İkinci Murat Rumeli'nden gelen hristiyan taarruzlarını durdurmak ve büyük babasının felaketinden sonra elden çıkmış ve hristiyanlara geçmiş olan bölgelerin bir kısmını geri almakla uğraşmış ve Anadolu'daki prensliklerin ikisini, yani Menteşe ve İzmir emirliklerini bütün bütün ortadan kaldırmış ve Kastamonu

¹³⁸ Mükrimin Halil, "Büyük Hükümdar Fatih Sultan Mehmed (2)", *Tasvir-i Efkâr*, sayı: 5407-1050, 31 Mayıs 1943, s. 2.

prensliğini de Sinob'a sıkıştırıvermiştir. Bunun oğlu Sultan Mehmed II -ki Fatih ünvanıyla anılmıştır- Yıldırım Bâyezid'in projesini iyice tamamlamış, evvela İstanbul'u açmış ve Rumeli'de himayemiz altında bulunan Sırp krallığını, Arnavut ve Mora prensliklerini, Bosna krallığını ortadan kaldırmış. Ceneviz ve Venedikliler elinde bulunan adaları ve bazı sahillerdeki iskeleleri geriye almış, Eflak ve Boğdan'a kat'i darbe vurarak bugünkü Romanya'yı bize tâbi bir hale koymuş, Kefe'yi zaptederek Cenevizlileri kovmuş, Kırım hanlığını himaye altına almıştır. Anadolu'daki birleştirme planında da epeyce ileri giden bu büyük adam Sinop'taki Çandaroğlu'nun prensliğini kaldırmış ve şimdiye kadar hiç fethedilememiş olan Trabzon bölgesini açmış ve buradaki Rum prensliğini ortadan kaldırmış, bu bölgeyi Anadolu'nun diğer bölgelerine karıştırmıştır. Fatih'in bundan sonra da mühim işi merkezdeki büyük Karaman-oğulları prensliğini yıkmak olmuştur. Fakat bu iş Yıldırım zamanında olduğu gibi kolay olmamıştır.

Dehşetli kardeş kavgasına, vatandaş mücadelesine ve dâhilî harbe sebep olmuştur. O zaman Anadolu'da hegemonya tesis etmek isteyen iki devlet bu Karaman bölgesinin zaptı yüzünden karşı karşıya gelmişlerdir. Bunlardan biri Anadolu'nun garbına ve kısmen ortasına ve bütün Rumeli'ye hâkim olan Osmanlı Devletiyle Anadolu'nun şarkında kurulmuş olan ve sonra Irak'ı, bütün İran'ı ve Arran'ı (Şimalî Azerbaycan) ele geçirerek büyük bir krallık haline gelen Akkoyunlu devleti idi. Bu devletin hükümdarı olan Sultan Hasan Han'la (Uzun Hasan) Fatih Mehmed Han karşı karşıya geldiler. Nihayet Tercan sahrasında bu iki büyük hükümdar adamakıllı dövüştüler.

Muzafferiyet Fatih'de kaldı, Karaman ülkesi ikinci defa suret-i kat'iyyede ve ebediyyen Anadolu birliğine girdi. Fakat Rumeli'deki hristiyan prensliklerini ve krallıklarını ortadan kaldırmaya muvaffak olan sultan Fatih Anadolu'ya tam bir birlik verememiştir. Kırşehir, Kayseriye, Elbistan ve Maraş'a hâkim olan Zülkadir-oğulları bütün kuvvetlerini muhafaza etmekte oldukları gibi Fırat'ın şarkında bulunan bütün bölgeler de Akkoyunluların elinde bulunuyor ve hatta Malatya ve Divriği gibi birtakım müstahkem kaleler de Mısır sultanlarının muhafızları tarafından idare ediliyordu.

Mısır devletinin Sultan Kayıt Bay zamanı bu devletin en kuvvetli bulunduğu devirlerinden biridir. Fatih'in Zülkadir-oğulları devletinin dâhilî işlerine müdahalesi nihayet iki devletin arasını açmış ve her iki tarafta da harp hazırlıkları başlamıştı. Bir taraftan Gedik Ahmed Paşa'yı Otranto'ya çıkararak Cenubi İtalya'yı fethetmeye teşebbüs eden Fatih, diğer taraftan da Mısır devletiyle bir harp yapmak mecburiyetini duyuyordu.

Bu harp zaruri ve hatta elzem bir hale gelmişti.

Zikrettiğimiz Zülkadir-oğulları'nın ülkesiyle Ramazan-oğulları'nın elinde bulunan Kilikya bölgesinin Anadolu birliğine sokulabilmesi için bu iki hanedanın hamisi vaziyetinde bulunup onların istiklalini koruyan Mısır devletine şiddetli bir darbe vurmaya lazım geliyordu ve ancak bu sayede Mısırlıların eli ve nüfuzu Anadolu'dan çekilecek ve bu bölgeler Anadolu birliğine katılabilecekti. Fakat Fatih bu projesini tahakkuk ettirememiş ve sefere çıkarken yolda genç denecek bir yaşta (güneş senesiyle 52 yaşında) ölmüştür.

Onun tahakkuk ettiremediği planını adamakıllı tahakkuk ettiren ve Anadolu'ya Selçuk-oğulları zamanındaki birliği veren torunu Yavuz Sultan Selim olmuştur.

Bu hulasadan sonra Fatih'in muhariplik ve devlet adamlık rolü az-çok meydana çıkıyor demektir. Fatih'in İstanbul'u alması ve Rumeli ile Anadolu arasında örülmüş duvarı yıkması, iki kıtayı birbirine iyice yaklaştırmış, Rumeli'ye birlik vererek oradan gelecek bütün tehlikeleri yok etmesi ve Anadolu'daki iki İslâm devletini kaldırarak yürümekte olan Anadolu birliğine daha fazla bir hız vermesi, onun rolünü iyice tebarüz ettirir ve nihayet Trabzon'u İslâm kişveri yapması, bütün bunlar torunu Sultan Selim'in büyük icraatına ve torununun oğlu büyük Süleyman'ın cihan fethine bir zemin hazırlamıştır.